

УДК 378.1(436):811:159.947.5
П 12

Оксана ПАВЛІШАК,
Оксана ГУТИРЯК

МОТИВОВАНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В АВСТРІЇ

У статті проаналізовано формування іншомовної комунікації та її мотивації у студентів педагогічних спеціальностей в Австрії. Доведено ефективність використання різноманітних форм, засобів та методів під час навчання іноземної мови для формування стійкої мотивації. Показано особливості формування мотивації на заняттях з іноземної мови.

Ключові слова: *іншомовна комунікація, методи та форми навчання, мотивація, індивідуалізація, іноземна мова.*

Постановка проблеми. В умовах демократизації суспільних процесів в Україні, інтеграції країни до світового економічного співтовариства, глобалізації міжнародного ринку праці докорінно змінилися критерії системи освіти, загострилися суперечності між новими високими вимогами до знань, умінь і навичок майбутніх фахівців і недостатнім рівнем матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів, загальним підходом до проведення занять і індивідуальним сприйняттям їх студентами. У викладанні іноземних мов основною вимогою часу стає формування мотивації для необхідної комунікативної спроможності у сферах професійного спілкування в усній і писемній формі. Реалізація у вищій школі навчання, спрямованого на формування мотивації та набуття вмінь іншомовної комунікації майбутніми педагогами, потребує широкомасштабного пошуку нових методів та форм навчання. Тому аналіз зарубіжного досвіду та застосування передових навчальних технологій видається у цьому контексті дуже актуальним для України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що на цей момент у галузі викладання іноземної мови професійного спрямування досягнуто значних успіхів. Про це свідчать дослідження С.Ю. Ніколаєвої, О.Б. Тарнопольського та

С.П. Кожушко, З.М. Корнєвої, Л.В. Гайдукової. Дослідження теоретичних проблем використання інтерактивних методів навчання знайшли відображення у роботах Л.М. Вавілової, В.В. Гузеєва, О.А. Голубкової, Т.М. Добриніної, М.В. Кларина, О.В. Петуніна, Т.Л. Чепель та ін. Особливості інтерактивних технологій висвітлені у наукових працях Д.І. Кавтарадзе, Л.К. Гейхман, Д.А. Махотіна, Є.В. Коротаєвої, О.І. Пометуна та ін.

Вітчизняними вченими-методистами створено цілу низку методик для немовних ВНЗ. Серед них, зокрема, Е. Мірошніченко, І. Онісіна, Л. Котлярова, Г. Савченко, О. Петрашук, Л. Манякіна, Ю. Друзь, Г. Турчинова, О. Калашнікова, Т. Алексєєва, Л. Ананьєва, М. Галицької.

Аналіз і узагальнення сучасної педагогічної та методичної літератури засвідчує, що у ній відсутнє комплексне висвітлення змісту формування іншомовної комунікації та мотивації.

Мета статті – аналіз іншомовної комунікації та формування мотивації як складової і невід’ємної частини підготовки педагога в Австрії для запозичення досвіду, з метою активізації української педагогічної науки.

Професійне спрямування у викладанні дисциплін передбачає диференційоване навчання з урахуванням освітніх потреб, вимагає, створення умов для оволодіння матеріалом відповідно до професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у меті, змісті структурі та організації навчального процесу. Метою професійного спрямування навчання є забезпечення учнівській молоді можливостей для рівного доступу до кваліфікованої професійної підготовки, неперервної освіти впродовж всього життя, виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства.

Головна мета навчання іноземної мови у немовних педагогічних вищих навчальних закладах в Австрії полягає у формуванні в студентів мотивації та комунікативної компетенції – умінь і навичок здійснювати спілкування в усній і писемній формі у межах професійної сфери і тематики, визначених програмою для кожного фаху, дотримуючись традицій і норм, утверджених у країні, мова якої вивчається. Особливість викладання іноземної мови, зокрема англійської за професійним спрямуванням, полягає у фаховому контексті обраної спеціальності, основним актуальним завданням якої є оволодіння знаннями фахової терміносистеми, формування мотивації і набуття вмінь використовувати вузько-спеціалізовану лексику для виконання навчальних професійно орієнтованих завдань, спрямованих на подальше спілкування у виробничих ситуаціях. Для дослідження шляхів формування іншомовної лексичної компетенції та її мотивації необхідно визначитися з питаннями організації планування, за якими здійснюється навчання. Розглянемо основні форми роботи викладання та критерії відбору змісту навчання, на яких базуються

основні прийоми формування мотивації, прийоми вивчення й оволодіння іноземною мовою в Австрії.

Психологи, вивчаючи характер спонукальних сил і способи їх регуляції в навчанні, встановили різноманітність мотиваційної сфери людини, її складну структуру. По-перше, на неї можуть впливати соціальні мотиви, що визначаються потребами суспільства; у сукупності вони складають зовнішню мотивацію, яка існує у двох різновидах: як широка соціальна мотивація і вузькоособиста. По-друге, на мотиваційно-спонукальну сферу людини може впливати і характер діяльності як такої. Це так звана внутрішня мотивація; її підвидом є мотивація успішності. Як зовнішня, так і внутрішня мотивації можуть мати позитивний і негативний характер; в цих випадках прийнято говорити про позитивну і негативну мотивації.

Розглянемо основні різновиди внутрішньої мотивації: комунікативну, лінгвопізнавальну та інструментальну.

Важливо, отже, розуміти, що комунікація на іноземній мові на заняттях має в основному умовний характер, і це наближує її до сценічної комунікації. Звідси звертання до уяви студентів, до фантазії, гри є органічним компонентом ефективного навчання на іноземній мові. Стороні, що навчає, слід постійно спонукати студентів до перевтілення у типові характери, провадячи їх через різноманітні «типові обставини». Великий резерв комунікативної мотивації є у матеріалі пізнавального характеру наукової, соціально-політичної і культурної областей. Підбираючи пізнавальний матеріал для занять, австрійські педагоги, утримують рівновагу між новою і вже відомою інформацією. Цього досягають, по-перше, шляхом повідомлення нового про відоме. По-друге, шляхом актуалізації міжпредметних зв'язків.

Провідну роль у навчальному процесі в Австрії відіграють практичні заняття, під час яких студенти ознайомлюються з новою лексикою, опрацьовують автентичні тексти, вчаться використовувати здобуті знання на практиці. На сьогоднішній день дослідники єдині в тому, що на кожному занятті важливе місце слід відводити розв'язанню мовних задач. Навіть моменти заняття, присвячені засвоєнню нового мовного матеріалу, спрямовані на формування вмінь оперувати засобами іноземної мови в межах невеликих мовних ситуацій.

Ідея мовного пріоритету знаходить відображення в організації заняття. Увесь хід заняття – це поступове сходження до розв'язання задачі, яка є кульмінацією практичного заняття, його комунікативною вершиною.

Ефективним є також використання проблемних ситуацій у комунікативній мотивації, при вільній реакції студентів.

Розцінюючи мотивацію як найважливішу пружину процесу оволодіння іноземною мовою, що забезпечує його результативність дослідники мають на увазі таке: мотивація – сторона суб'єктивного світу студента,

вона визначається його спонуканими і пристрастями, потребами, які він чітко усвідомлює. Звідси можна сказати, що важливим засобом мотивації навчальної діяльності виступає індивідуалізація. Під індивідуалізацією навчання іншомовній мовній діяльності австрійські дослідники розуміють співвіднесеність прийомів навчання з особистісними, суб'єктивними та індивідуальними властивостями кожного студента.

Ураховуючи вказані причини, можна констатувати, що особистісна індивідуалізація є важливим засобом виклику комунікативної мотивації.

Основними засобами реалізації індивідуалізації є тексти для аудіювання, комплекси писемного мовлення та розв'язання комунікативно-пізнавальних завдань.

Розв'язання комунікативно-пізнавальних завдань здійснюється завдяки різноманітним сучасним засобам іншомовного спілкування: рольові ігри, навчальні ситуативні завдання, парні та групові форми роботи тощо [8]. Основними підходами до навчання іноземної мови за професійним спрямуванням також залишається особистісно орієнтований, діяльнісний і комунікативно-когнітивний, у центрі уваги котрих стоїть особистість студента, урахування його особливостей, мотивації, можливостей та здібностей. Вони реалізуються на основі диференціації та індивідуалізації навчання, нових інформаційних мультимедійних технологій, принципів продуктивності навчання, автономії, орієнтації на мовленнєвий розвиток навчання у співробітництві та методом проектів.

Проект базується на конкретній педагогічній проблемі і виходить за межі навчального заняття. Мета проекту: розв'язання педагогічної проблеми. Розробка проекту постійно варіюється. Ініціатори проекту є його виконавцями. Проект може виконувати як одна людина, так і група.

Навчання іноземної мови за допомогою занять-проектів це навчання в автентичних ситуаціях, де мета – кожен момент взаємодії студентів, спільне виконання завдань, що сприяє збереженню комунікативної мотивації.

Можна виділити такі цілі заняття-проекту: самостійні дії студентів; досвід у життєвих ситуаціях; задоволення потреб та інтересів студента; спонтанність та ініціативність мовлення студентів; зв'язок думки і дії; розвиток кооперативності та самоорганізації; розвиток структурно-адміністративного навчання; вивчення нових технологій врегулювання конфліктних ситуацій і їх випробування; вивчення нових фраз тощо [6,18].

Такий метод навчання забезпечує довготривалий процес групової динаміки. Основними критеріями такого навчання є практичні дії, тобто виконання завдань у команді, групі або самостійно. При такому навчанні важливу роль відіграють вміння і навички усного висловлювання іноземною мовою кожного студента. На занятті-проекті навчання базується на

принципі наочності, а не на системному спостереженні, як на традиційному занятті.

Команда та її чисельність залежить від теми проекту, групової динаміки, інтенсивності та ефективності роботи, тривалості проекту і успіху.

Слід зазначити, що основною з багатьох проблем у навчанні іноземної мови є різке зниження мотивації навчальної діяльності, що пояснює характер цілеспрямованої дії, який спонукає до результативності. Для того, щоб викликати цікавість студентів, внутрішню самоповагу до себе, одним з факторів навчального процесу є створення позитивної атмосфери ситуації успіху на основі індивідуального підходу і бажаного кінцевого результату. Тому студентам педагогам в Австрії пропонують такий вид діяльності, як самостійні роботи. Для їх виконання планом робочої програми відводиться певна кількість годин позаурочно. В основу завдань покладено принцип методу проектів, головною ідеєю якого є спрямованість на переорієнтацію процесу навчання, а саме: на розвиток професійних якостей, навчання самостійно оволодівати знаннями. Студенти вчаться самостійно приймати різні рішення, шукати шляхи отримання інформації, співпрацювати в колективі. Теми для самостійної роботи обираються та зазначаються у програмі з оглядом на розділ, який вивчається на певному етапі. Кінцевим продуктом проектної діяльності самостійних робіт може бути як самостійно складений термінологічний словник лексики за фахом, самостійний переклад технічних текстів, так і розробка блок-схем технологічних процесів, складання анотації статей англійською мовою тощо. Контроль за діяльністю студентів здійснюється завдяки оцінюванню як процесу, так і результату. Більшою мірою використовують спосіб підсумкового контролю, до якого належать письмовий звіт самостійної роботи та розроблений студентами матеріал, підкріплений усними відповідями. Самостійна робота студента є обов'язковою умовою успішного функціонування всієї системи навчання іноземної мови та формування мотивації студентів педагогічних спеціальностей. Через самостійну роботу студент накопичує досвід інформаційно-пошукової діяльності, залучається до інтелектуальної роботи, вчиться вчитися. Справа педагога – керувати самостійною діяльністю студентів. Для цього потрібно, по-перше, намітити конкретну мету, до якої вони повинні прийти, познайомившись з тим чи іншим мовним фактом; по-друге, спеціальними прийомами сприяти концентрації уваги студентів на суттєвих ознаках мовного матеріалу.

Важливо також спонукати студентів до накопичення мовного матеріалу. Для цього австрійські педагоги застосовують різноманітні мовні ігри, органічно включаючи їх у заняття.

План-гра поряд з рольовою грою, яка широко використовується у навчанні іноземної мови, є однією з симуляційних ігор, тільки має складнішу форму, де застосовуються складні прийоми, і вона вирізняється тісним взаємозв'язком учасників. План-гра перебуває у постійному розвитку і розрізняється за методичними прийомами. До методичних прийомів план-гри відносять методи: конференції, випадку, проекту тощо.

У план-гри всі завдання логічно продумані і чітко сформульовані, але цей метод завжди залишається елементом експерименту з вірогідністю незапланованості. Під час такого методу навчання студент може спонтанно викладати свої думки, знайти інноваційні підходи та шляхи подолання конфліктних ситуацій [5, 22].

Переваги план-гри над іншими традиційними методами навчання: постійна міжособистісна взаємодія, постійна участь студентів в обговоренні проблем, нові навчальні ситуації, зміна уявлень та поведінки, інтенсивне і відкрите спілкування, висока мотивація роботи, формування нових навчальних інтересів, краще засвоєння навчальної інформації, розвиток мислення та практичних навичок для формування іншомовної комунікації, структуровані та інтегровані дані для кожного студента, навчання, досвід і дії логічно пов'язані, що сприяє кращому сприйняттю дійсності, набуттю і трансформації нових комунікативних компетенцій, позитивному впливу на формування комунікативних відносин та розвиток соціалізації [7, 176].

До одних з найбільш поширених методів навчання іноземної мови педагогів у сучасних умовах належить метод розв'язання ситуативних задач. Цей метод навчання розроблений на початку XX ст. в Америці для навчання юристів та економістів підприємств, але зараз все ширше використовується в Австрії у навчанні іноземних мов у комбінаціях з план-грою, рольовою грою та заняттями-проектами. Основа цього методу – його практична спрямованість. Ситуативні задачі побудовані так, що студенти завжди стоять перед вибором прийняття рішення. Факти, погляди, пропозиції представлені так, що необхідно прийняти якесь рішення. При проведенні цього методу подається навчальний матеріал, що стосується певної теми, ставляться чітко завдання, наводяться факти, окреслюється ситуація прийняття рішень і необхідність розв'язання задачі. Студенти діляться на групи, вивчають необхідний матеріал і розв'язують проблему. Свою пропозицію вносить кожна група на пленумі і вибираються альтернативні рішення [7, 152].

Усі ці альтернативні методи навчання широко застосовуються в Австрії під час навчання педагогів іноземної мови. Завдяки цьому випробовуються нові концепції та методичні прийоми навчання, які є важливими у практичній підготовці майбутніх педагогів до спілкування іноземною мовою та формуванні мотивації навчання. Використання тієї чи іншої моделі навчання завжди залежить від мети і змісту заняття.

Наступне, не менш важливе питання – пошук та відбір навчального матеріалу, який є основою змісту навчання іноземної мови за професійним спрямуванням. Від змісту тексту залежить формування мотивації та ефективність організації навчальної інтерактивної діяльності з розуміння смислової інформації та результативність засвоєння термінологічної лексики при вживанні її у висловлюванні студентів. Наявність у текстах таблиць, схем, графіків та інших паратекстуальних засобів сприяють кращому розумінню студентами термінологічних одиниць та вираженою з їхньою допомогою фаховою інформацією [2]. Англомовні автентичні тексти є цінним інформаційним і пізнавальним матеріалом, який доповнює отримані студентами під час вивчення спеціальних дисциплін знання [4]. Тексти за фахом – це джерело словникового запасу студентів, приклад вживання термінологічної лексики у контексті, що допомагає конкретизувати значення слів, пояснити й уточнити випадки їх вживання відповідно до усталених мовних норм і стандартів [3].

Австрійські науковці у формуванні мотивації іншомовної комунікації виділяють лінгвопізнавальну мотивацію, яка полягає у позитивному ставленні студентів до самого мовного матеріалу, до вивчення основних властивостей мовних знаків. Вони вказують на те, що можливі два шляхи її формування: опосередкований, тобто через комунікативну мотивацію, безпосередній, шляхом стимулювання пошукової діяльності студентів у мовному матеріалі.

Щоб зацікавити студентів мовним «будівельним матеріалом», зводять до мінімуму часовий розрив у роботі над мовним матеріалом і його використанням у мові, тобто будують роботу над мовним матеріалом так, щоб студенти бачили мовну перспективу його застосування.

Мовний матеріал, що підлягає засвоєнню на занятті, орієнтують на одну тематичну область, навіть якщо він включає і позатематичний матеріал, типу мовних кліше, модально-оцінювальної лексики і граматичних явищ. У цьому випадку весь шлях до засвоєння мовного матеріалу через тренування до використання буде побудований на одній змістовій основі, що в кінцевому результаті істотно для вирішення комунікативних задач.

Отже, студенти повинні відчувати необхідність в мовному матеріалі для розширення і поглиблення своїх мовних можливостей.

Нарешті, як вважають дослідники, мотивацію слід розглядати не як короткочасний фактор діяльності, який можна відкинути після досягнення мети. Йдеться про те, щоб почуття обов'язку було стабільним і закріплювалось у характері людини у постійне прагнення до діяльності, щоб воно стало рисою людини і впливало на хід її життєдіяльності й тоді, коли самі стимулюючі фактори перестають діяти.

Висновки. Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що принцип мотивованості займає значне місце у системі принципів комунікативного методу навчання іноземної мови в Австрії. Він є однією з ефективних форм організації навчального процесу. Мотивація навчання присутня у характеристиці будь-якого принципу і всіх видів діяльності. Немотивоване навчання мовної діяльності позбавляє це навчання психологічного змісту, позаяк воно – навчання форми заради форми.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні стану розвитку мотивації під час навчання іноземних мов, а також у вивченні ефективності застосування ситуативних методів навчання іноземної мови у формуванні мотивації.

Література

1. Берман И.М. Методика обучения английскому языку в неязыковых вузах / И.М. Берман. – М. : Высшая школа, 1970. – С. 133.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С.Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Кусько К.Ф. Лінгвістика тексту за фахом / К.Ф. Кусько // Лінгводидактична організація навчального процесу з іноземних мов у вузі : колективна монографія. – Львів : «Світ», 1996. – С. 13.
4. Семенчук Ю.О. Вивчення термінологічної лексики у курсі ділової англійської мови / Ю.О. Семенчук // Іноземні мови. – 2003. – № 3. – С. 29 – 32.
5. Karin Lauermann. Sozialpädagogische Berufsbildung / Karin Lauermann. – Innsbruck-Wien : Studien Verlag, 1998. – 251 s.
6. Horst Küppers. Neue Formen der Erzieherausbildung. Projekte- Planspiele-Berufsperspektiven, Herausgegeben von Peter Thiesen / Horst Küppers. – Weinheim und Basel : Beltz Verlag, 1993. – S. 11 – 28.
7. Lauermann K. Sozialpädagogik im Aufbruch / K. Lauermann, M. Lindermayr. – Wien, 1998 – 231 s.
8. Lauermann K. Sozialpädagogik in Oesterreich. Perspektiven in Theorie und Praxis / Karin Lauermann, Gerald Knapp. – Mohorjeva Verlag, 2003. – 503 s.

Павлишак Оксана, Гутыряк Оксана. Мотивирование как интегральная часть формирования иноязычной коммуникации у студентов педагогических специальностей в Австрии. В статье проанализировано формирование навыков иноязычной коммуникации и ее мотивации у студентов педагогических специальностей в Австрии. Доказана эффективность использования различных форм, средств и методов во время обучения иностранному языку для формирования стойкой мотивации. Показаны особенности формирования мотивации во время занятий по иностранному языку.

Ключевые слова: иноязычная коммуникация, методы и формы обучения, мотивация, индивидуализация, иностранный язык.

Pavlishak Oksana, Hutyriak Oksana. Motivation as an Integral Part of Teaching Pedagogical Students Foreign Languages in Austria.

The article deals with the analysis of teaching pedagogical students foreign communication and developing their motivation in Austria. The efficiency of different methods, forms and means using in teaching foreign languages for development strong motivation has been proved. The peculiarities of motivation development at foreign language lessons are displayed.

Keywords: foreign communication, methods and forms of teaching, motivation, individualization, foreign language.

Одержано 08.06.2015